

Děkanátu Pedagogické fakulty
Karlovy univerzity v Praze

Luděk Zenkl: Oponentní posudek na disertační práci Mgr. Václava Salveta „Orffův Schulwerk v české hudební výchově – možnosti využití principů Orffova Schulwerku jako prostředku rozvoje hudebnosti školních dětí“

Předložená disertační práce v rámci doktorského studia v oboru „Hudební teorie a pedagogika“ na Pedagogické fakultě UK v Praze je rozsáhlé a seriózně zpracované vědecké dílo, sestávající ze dvou celků (historie a kritické hodnocení Orffova přínosu a na ně navazující empirický výzkum možností jeho uplatnění na školách) a vzhledem k jeho kvalitám jednoznačně doporučuji, aby bylo přijato k obhajobě. Podrobnější rozbor uvádím nejprve podle daných bodů:

1. Téma práce je z hlediska české hudební pedagogiky velmi aktuální, neboť již od 60. let minulého století se s hudebními podněty Carla Orffa u nás pracuje, existují drobná literatura propagační a pochvalná a také různé metodické návaznosti, ale celkové kritické zhodnocení těchto podnětů dosud chybí.

2. Disertace splnila svůj stanovený cíl v dostatečné míře, též jako vhodné spolehlivé východisko k pracím dalším.

3. Použité metody teoretického i empirického výzkumu jsou použity adekvátním způsobem dle potřeb řešení předsevzatého úkolu. Zvláště cenná je obsahová analýza rozsáhlé české a zahraniční literatury a podrobné zpracování a vyhodnocení výzkumu. Autor uplatňuje též dotazník, testy a experimentální výzkum se zapojením kontrolní skupiny.

4. Výsledkem práce je (mimo jiné) zřetelné rozlišení, jaký podíl na „Orffově Schulwerku“ má sám C. Orff, jaký jeho spolupracovníci a jaký jeho následovníci v dnešní době, dále pak ověření nosnosti a užitečnosti hlavních principů uvedeného souboru. Jsou to vlastní výsledky autora a jeho osobitý přínos.

5. Význam práce pro současnou společenskou praxi v oblasti kulturní politiky a školství spočívá v přesvědčivém zdůvodnění pozitivního přínosu hudby a všeobecné hudební výchovy pro kvalitní kulturní život dnešní společnosti na konkrétních příkladech. Pro vědu – hudební pedagogiku – přináší práce důležitá fakta a inspiruje k soustavnějšímu pěstování její historiografie.

6. Tato disertace splňuje obecné podmínky na práce v oblasti doktorského studia pokud jde o obsah, rozsah i formu práce. Vyznačuje se obsáhlým poznámkovým aparátem, perfektní prací s literaturou a výklad dospívá k promyšleným závěrům.

První část disertace přináší různé podněty k dalšímu řešení. Jde například o název „Schulwerk“. Od počátků seznámení naší hudebně pedagogické fronty s tímto fenoménem se hledalo vhodné pojmenování v češtině, ale dosud se to nepodařilo. Dnešní mladá generace, orientovaná na angličtinu, brzo nebude umět tento termín vyslovit a Mgr. Salveta ve své práci zajímavě připomíná, že s ním ani sám Carl Orff plně nesouhlasil, že tento název o obsahu orffovských prací nic neříká, že celý komplet námětů tohoto souboru není dílem jen Carla Orffa (takže místo Orffův by se asi výstižněji měl nazývat „orffovský“ nebo úplně jinak) a že s jeho překladem mají problémy i v dalším zahraničí. Nelze klást nároky, aby autor disertace tento jazykový (ale i odborný) problém vyřešil, ale v diskusi při obhajobě by se k němu mohl vyjádřit. Ostatně ve své práci tohoto označení až nadužívá a nabízí se otázka, zda by se tento termín neměl uvádět v uvozovkách. Jistě by se při tom měla hledat souvislost s náplní celého

dotyčného díla, ale v dosavadní literatuře i ve výročí C.Orffa jde spíše o zamlžování problému než o jeho jasné vymezení – tedy konkrétně řečeno: hlavně se píše, co „to není a nemá být“, než aby se o výchozím stadiu zapsaném v notách sdělilo, oč jde a kam se hudebně směřuje – k jaké hudbě, k jakým hudebním činnostem a k jaké umělecké zainteresovanosti žáků. To je další moje otázka panu doktorandu pro obhajobu. V této souvislosti je v interpretaci prací některých autorů zmínka (které jsem při nezbytné stručnosti textu práce možná nedostatečně porozuměl), že od přirozených dětských říkánek je skok až ku Goethovi a od dětských improvizací přímo k Beethovenovi. Jaký byl k eventuálním uměleckým perspektivám hudebního růstu žáků Orffův postoj?

Záslužnost Orffova pojetí nespočívá jen v tom, že zahrnuje všechny děti bez ohledu na jejich hudební předpoklady, ale hlavně v diferenciaci zapojení, takže každé dítě se může projevat v úkolech, na které momentálně stačí.

Šíře literatury k tématu, zvláště zahraniční, kterou autor zpracoval, je až obdivuhodná, disertace je kvalitní i po stránce formální a jazykové. Některá drobná přehlédnutí: slovo ve 2.pádě „škál“ (s.12, 73 x škála?); zruďný někdejší německý „národní socialismus“ se běžně označuje jako „nacismus“ (s. 13, 23). Dosud se za správné pokládá psaní „disonance“ – ne dizonance (s.26). Německy Garten = zahrada, kdežto zahrádka = Gärtlein (s.33). „Narozdíl“ – správně na rozdíl (s.54).

Část výzkumná je zahájena podkapitolami o hudebnosti. Náplň pojmu „hudebnost“ závisí na individuálním přístupu badatele k hudbě a je správné, že si autor disertace tento pojem vymezil pro svůj výzkum samostatně (s.91,92). V této souvislosti lze doporučit pro případné pokračování ve výzkumu další českou literaturu: Vladimír Helfert, Základy hudební výchovy na nehudbních školách, 2.vyd. Praha, SPN 1956. Dále Ivan Poledňák, Stručný slovník hudební psychologie, Praha, Supraphon 1984. Výzkum byl připraven, proveden a je vyhodnocen velmi svědomitě a i když výzkumný vzorek nebyl rozsáhlý, bylo dosaženo zajímavých a cenných výsledků. Mezi ně nutno počítat podrobný program vyučovacích lekcí na mateřské škole a v nižších třídách gymnázia (s.108-149), vyzkoušený v praxi. Autor se při tom projevil jako schopný hudební pedagog. Dostí náročné se zdají být probíraná látka a některé improvizace žáků po stránce rytmické. Nicméně stále se i zde jeví jako aktuální otázka návaznosti s dalšími hudebními projevy, například se zpěvem písní a jejich výrazové patřičným přednesem, což je také druh hudební tvořivosti, a poslechem vhodných skladeb skutečných skladatelů.

Následující otázka se týká jak C.Orffa samého tak pojetí pana Salveta: v příkladech na improvizaci a při hodnocení pokusů žáků se dosti opomíjí hledisko estetické – obsahové a výrazové a postižení emocionální působivosti výtvorů, ač právě v tom bychom snad měli hledat jejich hudební hodnotu, význam veškerého „orffovského“ počínání směrem k hudební jadrnosti, k atraktivnímu muzicírování a k uspokojivým hudebním zážitkům, které snad nejučinněji zakládají mnohostrannou kladnou působivost hudby v různých integracích. Jaké stanovisko v této ryze „muzikantské“ záležitosti zaujímal C.Orff a jak tento problém vidí pan doktorand Salveta na základě zkušeností ze studia v Salzburgu?

Jakk jsem již uvedl v úvodu tohoto posudku, **d o p o r u č u j i**, aby disertační práce Mgr. Václava Salveta „Orffův Schulwerk v české hudební výchově“ byla postoupena k obhajobě.

V Ostravě 27.dubna 2008

Prof. ~~vaed~~Dr. ~~Luděk~~ Zdeněk Zenkľ, CSc.,
em. profesor Pedagogické fakulty
Ostravské univerzity v Ostravě